

- Limits to Growth : a report for the Club of Rome's project on the predicament of mankind. – Universe Books, 1972. – 205 p.
4. Будущее, которого мы хотим. Итоговый документ Конференции ООН по устойчивому развитию «Рио+20» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/66/288&Lang=R.
  5. Report of the World Commission on Environment and Development : Our Common Future. – Oxford : Oxford University Press, 1987. – 300 p.
  6. Трегобчук В.М. Концепція сталого розвитку для України / В.М. Трегобчук // Вісник НАН України. – 2002. – № 2. – С. 31–40.
  7. Національна доповідь України про стан виконання положень «Порядку денного на XXI століття» за десятирічний період (1992–2001 рр.). – Київ, 2002. – 55 с.
  8. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Комплексної програми реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку, на 2003-2015 роки» від 26.04.2003 р. № 634 / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/634-2003-p>.
  9. «Повестка дня на XXI век» / Организация Объединенных Наций [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/agenda21.shtml.
  10. Декларация тысячелетия Организации Объединенных Наций [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/summitdecl.shtml.
  11. Иоханнесбургская декларация по устойчивому развитию / Организация Объединенных Наций [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/decl_wssd.shtml.
  12. План выполнения решений Всемирной встречи на высшем уровне по устойчивому развитию / Организация Объединенных Наций [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.un.org/ru/events/pastevents/pdf/plan_wssd.pdf.
  13. «Проекты концепції сталого розвитку України: можливість їх вдосконалення та застосування». Аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1566/>.
  14. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
  15. Лопатинський Ю.М. Сталий розвиток аграрного сектора національної економіки у контексті євроінтеграції / Ю.М. Лопатинський // Науковий вісник Чернівецького університету. Серія «Економіка». – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2015. – Вип. 730-731. – С. 17–20.
  16. Лопатинський Ю.М. Детермінанти сталого розвитку аграрних підприємств : [монографія] / Ю.М. Лопатинський, С.І. Тодорук. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2015. – 220 с.
  17. Меглей В.І. Аграрний сектор на шляху сталого розвитку / В.І. Меглей // Шляхи стабілізації фінансово-економічного стану країни : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 23–24 жовтня 2015 р.). – Львів : ЛЕФ, 2015. – С. 24–25.

УДК 378.3:334.025

Мілевський С.В.
кандидат економічних наук, доцент,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

Мілевська Т.С.
старший викладач
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця

ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУЛЬНОГО ФІНАНСУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Статтю присвячено дослідженню світового досвіду формульного фінансування вищої освіти. Розглянуто переваги та недоліки формульного фінансування. Наведено типові формули. Розглянуто можливості застосування формульного фінансування вищої освіти в Україні.

Ключові слова: вища освіта, механізм фінансування, формула фінансування, розподіл державних коштів, стратегія реформування.

Милевский С.В., Милевская Т.С. ПЕРСПЕКТИВЫ ФОРМУЛЬНОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ

Статья посвящена изучению мирового опыта формульного финансирования высшего образования. Рассмотрены преимущества и недостатки формульного финансирования. Приведены типичные формулы. Рассмотрены возможности применения формульного финансирования высшего образования в Украине.

Ключевые слова: высшее образование, механизм финансирования, формула финансирования, распределение государственных средств, стратегия реформирования.

Milevskiy S.V., Milevska T.S. PERSPECTIVES OF HIGHER EDUCATION FORMULA FUNDING IN UKRAINE

The article is devoted to the study of higher education formula funding international experience. The advantages and disadvantages of formula-funding are considered. Typical formulas are described. The possibilities of higher education formula-funding implementation in Ukraine are considered.

Keywords: higher education, funding mechanism, funding formula, the allocation of public funds, the strategy of reforms.

Постановка проблеми. Для поглибленого вивчення сучасних проблем фінансування вищої освіти необхідно докладно досліджувати «моделі фінансування», які використовуються органами державної влади для визначення бюджетів, які передаються в навчальні заклади системи вищої освіти.

Механізми державного фінансування містять важливі стимули для досягнення трьох основних критеріїв функціонування системи вищої освіти: якість, ефективність і справедливість. Режими фінансування й моделі фінансування не тільки служать для виділення ресурсів для даних цілей, але й викорис-

товуються як форми регулювання та методи управління.

Вищі навчальні заклади (ВНЗ), окрім державного фінансування, зазвичай одержують цільові гранти (або одноразове фінансування), тобто мають широку автономію для ухвалення рішення про витрату державних коштів у внутрішньому розподілі ресурсів. Однак згодом у багатьох країнах розміри та способи надання грантів змінилися, більшість країн у значній мірі спираються на формули фінансування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз доступних джерел інформації [1–6] виявив, що більшість країн світу використовують формули фінансування для розрахунку розміру державних грантів для навчання й/або покриття поточних операційних витрат, а у деяких випадках, і для фінансування досліджень. Компоненти формули фінансування включають критерії входу (наприклад, кількість студентів, чисельність персоналу) і/або показники ефективності (наприклад, кредити, дипломи).

Мета статті полягає в узагальненні світового досвіду застосування формульного фінансування вищої освіти; визначення переваг та недоліків формульного механізму фінансування; визначення можливості застосування формульного фінансування вищої освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формульне фінансування є популярним з ряду причин. Справедливість і прозорість є двома найбільш важливими атрибутами формул. Простота застосування також є привабливою особливістю формули, тому що коли вона розроблена, подальше застосування формули є досить легким й зрозумілим. Один набір правил застосовується до усіх ВНЗ і немає необхідності вести переговори з кожним ВНЗ окремо.

У табл. 1 представлена інформація про критерії формульного фінансування в дев'ятьох європейських системах вищої освіти.

Таблиця 1

Компоненти формульного фінансування в деяких європейських системах вищої освіти [1]

	Державне фінансування на основі:
Швеція	Студенти; кредити
Данія	Кредити, накопичені студентами (принцип «таксометра»)
Бельгія-Фландрія	Кількість прийнятих студентів; кредити; дипломи (BA, MA, Ph)
Німеччина	Бюджет за минулий рік; кількість студентів (приблизно дорівнює кількості місць, виділених державою кожній установі)
Англія	Кількість студентів (погоджена з університетом)
Нідерланди	Кількість прийнятих студентів; дипломи (BA, MA, Ph)
Фінляндія	Кількість дипломів (погоджена з установою)
Франція	Критерії входу (персонал, площа, студенти)
Іспанія	Студенти й (у Валенсії) заснована на контрактах складова, обумовлена окремими показниками, обраними установами

Необхідно зазначити, що формульне фінансування, як основний інструмент визначення обсягів асигнувань на вищу освіту, є найбільш поширеним не тільки в Європі, але й у світі.

Доцільним є визначення еволюції формул фінансування. Розвиток формул та їх складових можна

докладно дослідити на прикладі формульного фінансування вищої освіти у Південно-Африканській Республіці [5].

У ПАР формульне фінансування використовується з 1951 р. й з тих пір перетерпіло кілька еволюційних змін. Формула Холоуея розглядає три типи потреб установи. З погляду термінології, її можна записати у вигляді [5]:

$$F(H) = S_b + S_s + A; \quad (1)$$

де S_b – базове забезпечення процесу навчання (не залежить від кількості студентів);

S_s – стандартні асигнування процесу навчання (частково залежить від числа студентів);

A – вартість проживання студентів у гуртожитках з урахуванням забезпечення персоналу на спеціальній основі починаючи з 1959 р.

Компонент S_b являє собою оплату праці викладачів «базових» факультетів, а також бібліотекарів. Оплата праці інших наукових кадрів є частиною компонента S_s і визначається незалежно, відповідно до загальної кількості учнів всіх курсів (або модулів) різних факультетів, а саме: мистецтва, науки, торгівлі й адміністрування, освіти, прикладних наук, медицини й стоматології. Інша частина компонента S_s визначається по кількості студентів денної форми навчання (для фінансування бібліотеки), а також кількістю лабораторних курсів (для фінансування лабораторного устаткування), у той час як фіксований відсоток від забезпечення оплати праці вчених додається до витрат на управління й інших поточних витрат в установах.

У результаті поглибленого дослідження, проведеного комісією Ван Вик де Фриза, формула, запропонована Комісією, представила деякі детально обґрунтовані, нові підходи, зберігаючи кращі особливості формули Холоуея. Дві із цих особливостей, а саме базове фінансування для установ (незалежно від їхнього розміру) і розподіл витрат між державою й установами, були збережені й у формулі субсидій Ван Вик де Фриза й пізніше, у формулі фінансування SAPSE. Формула Ван Вик де Фриза була явно заснована на формулі Холоуея, але включала ряд істотних вдосконалень [5]:

$$F(VW) = g(S_{dep} + S_{adm} + Lib + Lab + Res + RT + CS + MB), \quad (2)$$

де g – коефіцієнт внеску держави (у діапазоні від 75 до 85%), який дисконтує економію від ефекту масштабу ВНЗ. Це співвідношення заміняє практику відрахування стандартного доходу від оплати студентів за навчання, використовувану у формулі Холоуея;

S_{dep} – забезпечення (зарплати плюс пільги) викладачам, обумовлене зваженим числом студентів за допомогою співвідношень «студент – викладач», а також допоміжному персоналу (відрізняються для гуманітарних наук, природничих наук і медичних наук). Використовуються фіксовані норми співвідношення для забезпечення академічного персоналу (професори – 20%, доценти – 25%, викладачі – 40% і молодші викладачі – 15%). S_{dep} також включає основне або мінімальне фінансування для всіх установ;

S_{adm} – забезпечення адміністративного персоналу університету, визначається в розмірі винагороди п'яти старших посадових осіб (у розмірі максимальної винагороди для професора) плюс фіксований відсоток від S_{dep} ;

Lib – фінансування бібліотеки. Винагорода керівника (у розмірі максимальної винагороди для професора) плюс фіксований відсоток від S_{dep} . Кошти для придбання книг і журналів на основі зваженого числа студентів по групах;

Lab – виділення коштів для лабораторій відповідно до зваженої кількості студентів факультетів по групах;

Res – фінансування наукових досліджень у вигляді фіксованого відсотка від Sdep;

RT – поточні витрати на навчання у відповідності до зваженого числа студентів;

CS – виділення коштів для застосування інформаційних технологій, головним чином, на основі числа студентів і деяких інших факторів. (У 1977 р. ці витрати усе ще були невеликі – біля 3% від загального фінансування.);

MB – кошти для забезпечення технічного обслуговування будинків, гуртожитків і меблів на основі чисельності студентів.

Формула Ван Вік де Фриза внесла кілька важливих, нових принципів фінансування. Наприклад, зважування числа студентів і стандартний набір (відповідно до норм співвідношення кількості студентів до викладачів) посад для академічного персоналу. Крім того, вона намагалася моделювати найважливіші категорії витрат університетів. На жаль, ця формула має й недолік – не враховує щорічну інфляцію при розрахунку витрат на вищу освіту.

Подальшим розвитком формульного фінансування була розробка формули SAPSE (South African Post-Secondary Education) у 1980-х роках (South African Post-Secondary Education).

Формула SAPSE може бути розбита на більш ніж сто компонентів відповідно до діяльності й категорій витрат ВНЗ. Таким чином, вона більш досконала за формули Холоуея та Ван Вік де Фриза. Спрощений варіант цієї формули починається з добутку трьох факторів [5]:

$$F(\text{SAPSE}) = a \cdot g \cdot R, \quad (3)$$

де a – коефіцієнт масштабування у формулі субсидій, відомий як фактор, що представляє частку держави у фінансуванні ($a \leq 1$);

g – частка внеску уряду, що розраховується за кожною шкалою, щоб забезпечити значний внесок ВНЗ (в основному у вигляді плати за навчання) в інституціональний бюджет;

R – загальна (теоретична) кількість коштів, необхідна університету для здійснення діяльності в визначеному році. Цей компонент може визначатися в такий спосіб [5]:

$$R = BnSn + BhSh + DnIn + DhIh + E1L + E2M + F1V + F2W + H.A + J.X + K.Y, \quad (4)$$

Sn та Sh відображають кількість коштів, необхідну для фінансування навчання студентів за дисциплінами природничих та гуманітарних наук відповідно до кількості зарахованих студентів, їх рівнів навчання (аналогічно формулі Ван Вік де Фріза).

Результати досліджень (позначається через A), вимірюються в одиницях, розрахованих Департаментом народної освіти на основі затверджених публікацій (у вигляді статей в акредитованих журналах, патентів і книг з предметної галузі), також генерує субсидії (понад так званий «сліпий» дослідницький компонент фінансування на основі Sn й Sh) університетам.

Фінансування для додаткового устаткування й бібліотечних фондів надається, якщо один або обоє із прогнозованих Sn або Sh значень у рік n перевищують досягнуті колись максимальні значення Sn або Sh . In й Ih відбивають перевищення попередніх максимальних значень Sn й Sh . Це новий і дуже важливий принцип формульного фінансування вищої освіти.

R також містить у собі компоненти фінансування утримання гуртожитків, інфраструктури й для придбання нових меблів й устаткування, коли росте кількість студентів стаціонару, що використовують інститутське житло (L) і студентів стаціонару, які не використовують інститутське житло (M). V й W – відповідний ріст L й M вище своїх попередніх вищих значень. Включення студентів, що проживають і не проживають у гуртожитку, як вхідний параметр у формулу фінансування також є новим у розглянутому підході.

Для ветеринарних ВНЗ обсяг практичної підготовки студентів (X) і збільшення цього показника вище попереднього максимуму (Y) також збільшує суму фінансування.

Коефіцієнти $Bn, Bh, Dn, Dh, E1, E2, F1, F2, H, J$ і Y є лінійними функціями 10 вартісних одиниць $C1, C2, \dots, C10$, які відносяться до поточних або основних витрат і відбивають складові витрат на конкретні види витрат у ВНЗ у поточному бюджетному періоді. Такими складовими є: $C1$ – винагорода викладацьких і наукових кадрів; $C2$ – винагорода іншого персоналу (весь персонал за винятком викладацьких, наукових кадрів і працівників сервісних служб); $C3$ – винагорода працівників сервісних служб; $C4$ – постачання й сервіс; $C5$ – будівля будинків та інші поліпшення території; $C6$ – устаткування; $C7$ – книги для гуманітарних наук; $C8$ – книги для природничих наук; $C9$ – журнали для гуманітарних наук; $C10$ – журнали для природних наук.

Як було відзначено вище, компоненти витрат щорічно оновлюються на підставі макроекономічних індикаторів для забезпечення росту витрат в університетах, формула SAPSE характеризується наявністю саморегуляції відповідно до впливу інфляції. Важливо відзначити, що з реалізацією формули SAPSE для університетів державне фінансування вперше здійснювалося не тільки на основі вхідних параметрів, але й на результатах діяльності університетів, тобто враховувалася кількість курсів, успішно завершених студентами (кількість кредитів), і результати науково-дослідної діяльності персоналу ВНЗ.

Основним недоліком розглянутої формули є її лінійна залежність від кількості студентів стаціонарної форми, що вступили на навчання. Істотне збільшення кількості зачислюваних студентів привело до того, що уряд був змушений не тільки знизити коефіцієнт « a » для університетського сектора в цілому, а також затвердити нерівні значення цього коефіцієнта для різних університетів. У результаті формула була переглянута у бік більшої деталізації шляхом розукрупнення деяких коефіцієнтів. Також були введені граничні розміри фінансування приросту кількості студентів стаціонарної й дистанційної форм навчання. Таким чином, держава фінансувала приріст кількості студентів не більш ніж 2,5% для стаціонару й 5% для дистанційної форми навчання.

Значний досвід формульного фінансування вищої освіти з бюджетів штатів накопичений у США [6]. Формули фінансування на рівні штату або інструкції з фінансування для вищої освіти використовуються в Сполучених Штатах з 40-х років ХХ ст. Спочатку вони розроблялися як інструмент розподілу державних коштів на раціональній і справедливій основі. З тих пір формули фінансування постійно вдосконалювалися й отримали вигляд комплексної методології для визначення потреб ВНЗ у фінансуванні й розподілу державних засобів.

Розробити оптимальну формулу дуже складно, тому що є розходження в місіях ВНЗ, навіть у

межах однієї й тієї ж системи, і в здатностях ВНЗ виконати їх місії. Ці розходження не заперечують значимості формул, але припускають, що формули можуть бути використані для визначення базового фінансування, до якого (або з якого) кошти можуть бути додані (або відняті), якщо це необхідно. Формули, як правило, вважаються основаними на кількості реєстрацій студентами, тому що базуються на кредитних годинах, кількості студентів, професорсько-викладацького складу й інших співробітників, що дозволяє відносно легко оцінити зміни. Якщо доведено необхідність виділення додаткових коштів, то формули можуть бути основою для цільового додаткового фінансування. Через те, що формули базуються на кількості зарахованих студентів, у випадку зниження кількості абітурієнтів, фінансування може зменшуватися. Цей аспект використання формульного фінансування піддався критиці в декількох штатах, де ВНЗ зазнали зниження числа студентів. Коли кількість студентів, що вступили до ВНЗ, знижується або залишається постійною, використовуються методи одержання додаткових ресурсів. Розробка нових програм і послуг для задоволення різноманітних потреб абітурієнтів може зажадати різних конфігурацій ресурсів на додаток до різних програм. Використання альтернативних методів навчання, у тому числі дистанційного, може зажадати зміни парадигми фінансування.

Для забезпечення справедливого розподілу наявних ресурсів, більшість штатів і систем використовували формули фінансування або інструкційні формули з фінансування в розробці бюджету або розподілі ресурсів для ВНЗ. Формула визначається як математичне подання суми коштів або витрат на ВНЗ у цілому або для цільової програми у ВНЗ.

У 2006 р. 36 штатів, або систем, повідомили, про використання формул і принципів фінансування в процесі розподілу ресурсів для суспільних установ, це найбільше число з 1980 р. [6]. Кількість штатів, або систем, що використовують формули, змінюється з року в рік, тому що штати постійно міняють формули і змінені формули може бути названа іншим чином. Штати, що використовують формулу фінансування в 2006 р., перераховані в табл. 2.

Розглянемо два приклади подібних формул. Співвідношення «студент – факультет» варіюють залежно від рівня навчання, дисципліни у першій формулі, у той час як у другій варіюється сама ставка [6].

1. Інструктивна формула з розрахунку обсягів фінансування = сума (кількість посад викладачів факультету для конкретної дисципліни множить на середню оплату праці на факультеті для цієї дисципліни), де число ставок викладачів факультету визначається співвідношенням «студент – факультет», а кількість студентів стаціонарної форми навчання визначається кількістю кредитних годин за рівнями навчання.

2. Інструктивна формула з розрахунку обсягів фінансування = базовий обсяг плюс сума [(ставка в розмірі кількості зважених кредитних годин у групі дисциплін 1), (ставка в розмірі кількості зважених кредитних годин у групі дисциплін 2) і (ставка в розмірі кількості зважених кредитних годин у групі дисциплін 3)], де кількість зважених кредитних годин урахується у вигляді усереднених за три роки кредитних годин, і всі академічні дисципліни відносяться до однієї із трьох груп дисциплін на основі вартісних факторів. Дисципліна може бути в групі 1 для студентів бакалаврату, і в групі 2 або 3 – для магістратури або докторантури.

 Таблиця 2
 Динаміка використання формул штатами США

Штат	Використання формул фінансування			
	1984	1992	1996	2006
Алабама	X	X	X	X
Аляска		X		
Аризона	X	X	X	X
Арканзас	X	X		X
Каліфорнія	X	X	X	X
Колорадо	X	X	X	
Коннектикут	X	X	X	X
Делавер				
Флорида	X	X	X	X
Джорджія	X	X	X	X
Гавайї				X
Айдахо		X	X	X
Іллінойс	X	X	X	X
Індіана				X
Айова				
Канзас	X	X	X	X
Кентуккі	X	X	X	X
Луїзіана	X	X	X	X
Мен				
Меріленд	X	X	X	X
Массачусетс	X			X
Мічиган	X			-
Міннесота	X	X	X	X
Міссісіпі	X	X	X	X
Міссурі	X	X	X	X
Монтана	X	X	X	X
Небраска				X
Невада	X	X	X	-
Нью-Гемпшир				
Нью-Джерсі	X			
Нью-Мексико	X	X	X	X
Нью-Йорк	X			-
Північна Кароліна				X
Північна Дакота	X	X	X	X
Огайо	X	X	X	X
Оклахома	X	X	X	X
Орегон	X	X	X	X
Пенсільванія	X		X	X
Род Айленд				
Південна Кароліна	X	X	X	X
Південна Дакота	X	X	X	X
Теннессі	X	X	X	X
Техас	X	X	X	X
Юта		X	X	
Вермонт				X
Вірджинія	X	X		X
Вашингтон	X			
Західна Вірджинія	X	X	X	
Вісконсин	X			
Вайомінг				X
Кількість	36	32	30	38

Кожен штат, що використовує формулу, застосовує унікальну методику. Насправді, немає двох штатів, що засновують розрахунок на тих самих параметрах для визначення потреб у фінансуванні для своїх ВНЗ. Загальною проблемою, з якої зіштовхуються штати з більшим переліком категорій витрат,

є необхідність контролювати правильність класифікації кредитних годин за програмою або дисципліною у формулі фінансування. Формули, у яких занадто багато програмних рівнів, можуть викликати бажання у ВНЗ привласнити своїм дисциплінам та програмам рівень класифікації, що відповідає найвищій ставці фінансування. Необхідність аудита вірної оцінки кредитних годин дисциплін присутня у будь-якій формулі фінансування, заснованій на обсязі зарахування студентів. Така проблема зростає експоненційно з рівнем диференціації.

Таким чином, занадто докладна диференціація навчальних компонентів створює стимули для маніпулювання формулою й приводить до додаткових адміністративних витрат у звітах про зарахування й прогнозування майбутніх рівнів зарахувань. Із цієї причини деякі штати (наприклад, Флорида) удосконалили свої формули в останні роки, щоб покладатися на меншу кількість категорій витрат у формулі фінансування. Інші штати також розглядають можливість використання більш простих формул.

На жаль, в Україні досі не впроваджено прозорого та справедливого механізму фінансування закладів вищої освіти. Відповідно до розділу 12, статті 71 Закону України «Про вищу освіту» [7], державне фінансування вищої освіти відбувається за принципами формування державного замовлення. Державне замовлення формується відповідно до статті 72 того ж Закону. Серед додаткових витрат виділено лише витрати на комунальні послуги, які повинні компенсуватись за рахунок місцевих бюджетів.

Такий підхід значно ускладнює як процес фінансування, так і, що найголовніше, визначення обсягів фінансування. Головним недоліком такого підходу є відсутність прозорості та справедливості в розподілі державних коштів між закладами вищої освіти. Застосування формульного фінансування дозволить значною мірою згладити означені недоліки та підвищити ефективність розподілу коштів державного фінансування вищих навчальних закладів.

Деякі вдосконалення системи фінансування вищої освіти розроблено у Проекті «Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року» [8], відповідно до якого державне фінансування вищого навчального закладу має складатись із чотирьох компонентів (рис. 1).

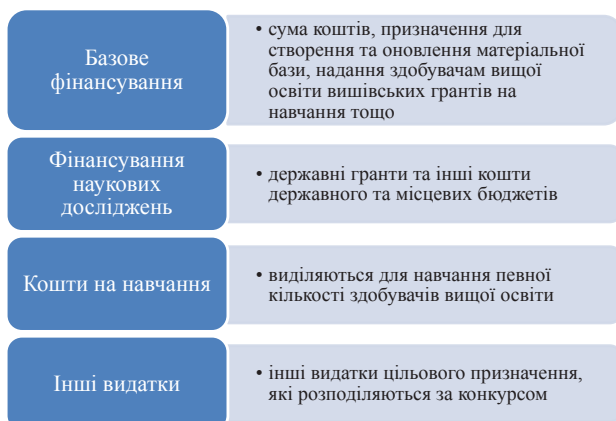

Рис. 1. Компоненти державного фінансування ВНЗ згідно зі «Стратегією реформування вищої освіти в Україні до 2020 року»

З точки зору виділення коштів на фінансування процесу навчання студентів, у «Стратегії реформу-

вання вищої освіти в Україні до 2020 року» пропонується три методи (рис. 2).

Саме у випадку прийняття за основу «блочного фінансування» виникає реальна можливість застосування формульного фінансування вищої освіти в Україні. Таким чином, три компоненти державного фінансування ВНЗ (окрім «Інших видатків») можуть бути розраховані за допомогою формули, що забезпечить ряд переваг, найбільш важливими з яких є наступні:

1. Формула гарантує, що фінансування відбувається на справедливій й об'єктивній основі, без урахування суб'єктивних факторів. Тому, як правило, деполітизує розподіл коштів між ВНЗ.

2. Формула фінансування може розглядатися як договір між двома сторонами: державою, в особі міністра освіти, й ВНЗ. Держава виділяє кошти установам для конкретних навчальних цілей, у той час як установа надає освітні послуги населенню.

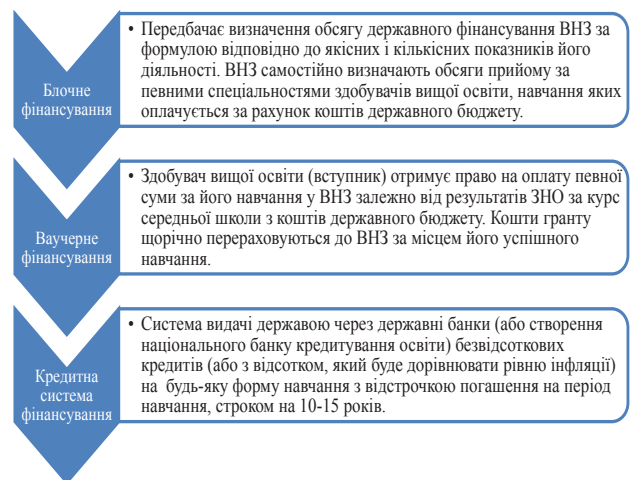

Рис. 2. Можливі варіанти фінансування процесу навчання здобувача вищої освіти згідно зі «Стратегією реформування вищої освіти в Україні до 2020 року»

3. Фінансування на основі формули дає більше можливостей реалізації автономності ВНЗ, тому що держава, як правило (за винятком окремих випадків цільового фінансування), не вказує, як виділена сума повинна бути витрачена. Це в корені відрізняється від так званого бюджетування на основі потреби з переважно цільовим виділенням коштів.

4. Формула фінансування гарантує, що правила фінансування відомі заздалегідь їй, отже, сприяє середньо- і навіть довгостроковому плануванню діяльності ВНЗ.

Висновки. Формули фінансування розробляються в адаптивній формі, щоб урахувати стільки мінливих факторів (вхідні параметри), скільки можливо. Зростання витрат являє приклад такого мінливого фактора й має бути включене у будь-яку встановлену на законодавчому рівні формулу фінансування. Однак оскільки формула фінансування не може врахувати всі фактори, то є лише орієнтиром і вказує на модель фінансування усередненого ВНЗ.

Проте недоліком будь-якого формульного механізму фінансування є те, що установи, що обслуговуються за формулою, неминуче починають експлуатувати формулу після року або двох, знаходячи лазівки в її компонентах або у визначенні, або розрахунок вхідних параметрів. Тому дуже важливо, щоб держава сприймала будь-яку формулу фінансування

як динамічну модель. Але в той же час не можна переглядати формулу щороку, рішення про перегляд повинне бути ретельно обґрунтоване й прийматися не частіше ніж кожні п'ять років. Зовнішні фактори, такі як макроекономічні показники в країні або зміни соціально-економічного становища, також можуть вимагати корегування у формулі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Jongbloed, B.W.A. Funding higher education: a view across Europe. Brussels, 2010.
2. Jamil Salmi, «Scenarios for Financial Stability of Tertiary Education» «Higher Education to 2030 – Volume 2: Globalisation» © 2009 OECD.
3. Jongbloed, B.W.A. & Vossensteyn, J. J. (2001). Keeping up Performances: an international survey of performance based funding in higher education. *Journal of Higher Education Policy and Management*, vol. 23. – № 2. – P. 127–145.
4. Higher Education Accountability System: the Texas Experience. Unpublished paper presented at the OECD / IMHE Conference on Higher Education Outcomes. Paris, September 2008.
5. Public funding of higher education in south africa by means of formulae (A. G. W. Steyn and A. P. de Villiers) research report prepared for the Council on Higher Education CHE (2005).
6. States' Methods of Funding Higher education: report for the nevada legislature's committee to study the funding of higher education. SRI International, 2012.
7. Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р. № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
8. Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року (Проект). – К., 2014.